

Motion till riksdagen

1989/90:So286

av Karin Israelsson och Rune Thorén (båda c)

Stöd till nykterhetsorganisationerna

Nykterhetsrörelsen i Sverige består av drygt en miljon människor, som genom sin livsstil påverkar andra i en för samhället positiv riktning. Deras helnyktra livsstil medverkar genom en omfattande personlig påverkan till att hålla den totala alkoholkonsumtionen nere.

Nykterhetsrörelsens organisationer bedriver ett omfattande arbete på flera skilda fält: inom trafiksäkerhetsarbetet, inom kulturarbetet, på narkotikaområdet, inom missbrukarvården och i den vida sektor som kallas förebyggande verksamhet på alkohol- och narkotikaområdet.

Sverige och de övriga nordiska länderna intar en tätposition i världen när det gäller kampen mot alkohol- och narkotikaskador. På t.ex. trafiknykterhetsområdet kan förmärkas ett ökande nationellt intresse för den svenska lagstiftningen och den svenska modellen när det gäller förebyggande arbete. Detta intresse finns också på andra områden och visas bland annat av att det i Danmark diskuteras möjligheten av att införa ett reklamförbud mot alkohol efter svensk modell.

Mera än 54 000 människor förtidspensionerades under 1988. Det är den högsta siffran som någonsin redovisats för ett enskilt år. Den största orsaken till förtidspensionering är förslitningsskador och det är den gruppen skador som ökat kraftigt. Därefter kommer vad man kallar "mentala rubbningar". I den gruppen ingår alkoholism som den största enskilda orsaken.

Alkoholfallen utgör 80 procent av alla psykiatriska fall bland personer över 40 år och när det gäller alkoholbetingade sjukdomar kan man med hänvisning till ett flertal studier påstå att sjukdomsbilden kan vara mycket varierande. Det finns grund för antagandet att en ganska stor del av förslitningsskadorna också är alkoholbetingade.

Förtidspensionering kostar samhället ungefär 23 miljarder kronor om året. Nationalekonomen Anders Johnson har uppskattat att alkoholen ensam svarar för 15 % av den kostnaden. En siffra som säkerligen inte är tilltagen i överkant utan snarare är en underskattning. Mindre än 5 % av de förtidspensionerade har alkoholmissbruk angiven som officiell huvuddiagnos. Flera studier, bland annat Lundbyundersökningen 1972 och Linköping 1978, visar att betydligt flera var alkoholmissbrukare. I Lundbyundersökningen fann man att en fjärdedel var alkoholister och Linköpingsundersökningen visade att 22 % var alkoholmissbrukare.

Socialläkaren Gunnar Ågren presenterar flera uppseendeväckande upp-

gifter i sin nyligen framlagda doktorsavhandling "Alkoholrelaterad dödlighet och sociala faktorer i Stockholms län och hela riket". Gunnar Ågren konstaterar att de så kallade A-lagarna blir allt yngre.

För 20 år sedan var den genomsnittliga A-lagaren en man runt de 50 åren. Han hade börjat dricka i 25-årsåldern och utslagningen hade därefter gått relativt långsamt. I dag börjar missbrukaren dricka i 12-13-årsåldern och redan i 20-årsåldern är han så nedgången att han är utslagen.

Det största problemet är enligt Gunnar Ågren att spärrarna mot att supas sig redlost berusad blivit mindre hos unga människor. Och ju yngre en människa är när hon börjar dricka alkohol desto fortare utvecklas alkoholism. Därtill kommer att skadorna på nervsystemet blir större på yngre personer än på äldre människor.

Enligt Gunnar Ågrens beräkningar dör omkring 1 400 personer om året i alkoholförgiftning. Av dessa 1 400 är omkring 400 ungdomar. Till de alarmerande uppgifterna ska läggas alkoholens del i alla självmord. Gunnar Ågren med flera har gjort en studie vid Karolinska sjukhuset i Stockholm som visar att omkring 300 kvinnor varje år tar sitt liv som en direkt följd av alkoholmissbruk. Många av dessa kvinnor var socialt välanpassade alkoholister. Att kvinnliga alkoholister från socialgrupp ett och två tar sina liv beror enligt undersökningen på att en man ofta till följd av sin alkoholism går till de utslagnas skara. Kvinnan tar sitt liv innan hon hamnar där för att undvika känslan av skam och förnedring både från sig själv och från omgivningen. Att vara både missbrukare och kvinna är dubbelt tungt därför att omgivningen föraktar kvinnliga missbrukare. Självmord är däremot ovanligt för de alkoholister som redan från början lever ett liv som inte är socialt välanpassat. I den gruppen är våldsamt död på grund av alkoholen vanlig.

Sammanlagt begår omkring 2 000 svenskar om året självmord. Enligt Gunnar Ågren är mellan 600 och 700 av dessa alkoholister och drygt hälften av dessa är kvinnor.

Minska alkoholförbrukningen med hälften och våldsbrotten kommer att minska lika mycket, säger kriminologen Leif Lemke i en doktorsavhandling. En avhandling som tydligt visar på nödvändigheten av att minska på utbudet från restauranger och andra företag som serverar alkohol. Sambandet mellan alkohol och våld är väl belagt. Likaså är det vetenskapligt säkerställt att en onormalt hög andel av våldsbrotten äger rum i direkt anslutning till krogar med alkoholservice.

Riksdagen har beställt en höjning av serveringsåldern för alkohol till 20 år. När den lagändringen genomförs kommer trycket på nykterhetsrörelsen att öka. Ett tryck som innebär att nykterhetsrörelsen måste erbjuda betydligt fler ungdomsmiljöer där alkoholen inte finns med. De ungdomar som inte kommer in på krogar och restauranger måste erbjudas alternativ. De alternativen kan bara föreningslivet, och då främst den samlade nykterhetsrörelsen, erbjuda.

Gunnar Ågren och andra forskare säger att 250 000 svenskar är alkoholmissbrukare. Av dessa är 500 000 hårt utslagna. Om man använder sig av beteckningen storkonsumenter i stället för den medicinska beteckningen alkoholmissbrukare kan man anta att gruppen uppgår till det dubbla, det vill säga en halv miljon människor. Lägg därtill dessa personers make/maka, sambo,

barn och vänner så är det ingen överdrift att påstå att alkoholmissbruket drabbar omkring 1 miljon svenskar. Den enda återhållande faktor som finns i samhället är nykterhetsrörelsen. En rörelse till vilken samhället betalar ett statsbidrag som är skamligt lågt i jämförelse med statsbidraget till andra folk-rörelser.

Arbetet med att tränga tillbaka bruket av alkohol är ett slitsamt, tålmodigt arbete som stundtals sker i ett opinionsklimat som är tämligen bistert. Det är därför en gigantisk utmaning för nykterhetsrörelsen att bidra till det mål som regering och riksdag beslutat; att minska den totala alkoholkonsumtionen med minst en fjärdedel fram till år 2000 ska kunna förverkligas. Skall statsmakterna kunna realisera målsättningen i en anda av samförstånd förutsätter det en bred upplysningsverksamhet, i vilken nykterhetsrörelsen är beredd att ta en aktiv del.

Det är inte bara förståelse för alkoholpolitiken som måste nås. Vi måste också få en bred insikt från allmänheten att alkohol är ett beroendeframkallande medel som leder till enorma skador. Vi måste nå ut med budskapet som förklarar att skadornas omfattning hänger ihop med totalkonsumtionens storlek.

Åtgärder på det alkoholpolitiska fältet måste kombineras med åtgärder på andra områden. Vi vet att den kraftiga ökningen av resor utomlands innebär att privatimporten av alkohol ökar kraftigt och vi vet att den importen i huvudsak består av "finare" alkoholsorter, sorter som är avsedda för speciella tillfällen. Detta innebär att glorifieringen av alkoholbruket ökar, och medverkar till en höjning av alkoholkonsumtionen. Genom en samnordisk forskning vet vi att den oregistrerade alkoholkonsumtionen för Sveriges del beräknas uppgå till cirka 2 liter 100% ren alkohol per år och invånare över 15 år. Den totala alkoholkonsumtionen uppgår därmed till drygt 8 liter 100% ren alkohol per år och invånare över 15 år.

På det narkotikapolitiska området sker en rad insatser inom nykterhetsrörelsen. Inom nykterhetsrörelsen har kampen mot narkotikan präglats dels av insikten om att alkohol utgör grogrund för narkotikamissbruk dels att kampen måste föras på alla nivåer. I hemmet, i kommunen, i landstingen, i Sverige och genom internationella insatser. Kampen måste också föras vid våra gränser och i andra länder via internationella organ som t.ex. FN:s Narkotikafond, UNFDAC. Att detta arbete är nödvändigt får vi rapporter om varje dag när massmedia rapporterar från Colombia.

Det samhällsarbete som den samlade nykterhetsrörelsen bedriver skulle kunna vara ännu mera omfattande om samhällets stöd var större. En allt för stor del av arbetet i nykterhetsrörelsen går åt för att skaffa pengar till verksamheten.

Rådgivning i alkoholfrågor (RIAS:s) verksamhet bygger på att människor får vård i sin närmiljö. Men i takt med att utslagningen ökar och att missbrukarna blir allt yngre ökar kraven på RIA:s företrädare ute i landet. Det krävs en utökad utbildning och fortbildning. Rekryteringsbehovet ökar kraftigt, samtidigt som nya vårdformer växer fram.

RIA-verksamheten befinner sig i en expansiv fas, men ekonomin är ett allvarligt hinder. RIA:s 105 enheter erhåller tillsammans knappt 1,5 milj. kr. i statsbidrag. Denna siffra ska jämföras med vad samhället tvingas betala i

vårdkostnader för dem som anlitar privata vårdinstitutioner. Där kan kostnaderna per patient i några fall uppgå till lika mycket per vecka som vad en RIA-enhet kostar per år.

Mot. 1989/90
So286

Nykerhetsrörelsen har fortfarande inte erhållit kompensation för den reella försämring av statsbidraget som periodiseringen av utbetalningarna innebär. Man har inte heller erhållit någon kompensation för borttagandet av tidskriftsstödet. Lägg därtill att idérörelserna generellt sett är i en tillbaka-pressad situation. Om nykerhetsrörelsen ska kunna fortsätta att vara en pådrivande faktor i samhället och en hemvist för tiotusentals barn och ungdomar måste samhällsstödet ökas kraftigt. Nykerhetsrörelsen måste ha ekonomiska resurser för att kunna både rekrytera folk och erbjuda marknadsmässiga löner.

Hemställen

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

att riksdagen beslutar om en uppräknig av statsbidraget till nykerhetsorganisationerna med 10 milj. kr. utöver regeringens förslag för budgetåret 1990/91.

Stockholm den 25 januari 1990

Karin Israelsson (c)

Rune Thorén (c)